

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: *Smrť a existenciálne zneistenie v literatúre pre deti a mládež. Výzva pre prekladateľov*
Autor práce: PaedDr. Martina Petříková, PhD.
Oponent: prof. PhDr. Mária Bátorová, DrSc.
Odbor HIK: prekladateľstvo a tlmočníctvo

Kolegyňa Martina Petříková sa vo svojej habilitačnej práci podujala preskúmať závažnú časť literárnej – beletristickej tvorby pre deti a mládež – rôzne beletristické spôsoby spracovania prítomnosti smrti, ktoré detský čitateľ môže recipovať. Tento výskumný motív neostáva len v oblasti národnej literatúry, ale presúva sa do medzipriestorových - medzikultúrnych súvislostí a autorka ho sleduje a skúma v porovnaníach prekladov. Zisťuje rozdiely a už v názve práce naznačuje sympatickú angažovanosť, snahu podnietiť prekladateľskú činnosť, priniesť nové impulzy v skúmanej oblasti aj prekladmi zo zahraničia.

Máme pred sebou primerane rozsiahly sumár výskumnej činnosti v danej oblasti, pre ktorý je charakteristická podrobná znalosť nielen pôvodnej tvorby s motívom smrti pre deti a mládež, ale aj množstva relevantnej sekundárnej literatúry, kde sa tento výskum vyznačuje precíznym heuristickým archívnym skúmaním a vyzdvihnutím – citátmi -- prínosu zásadných vývinových tendencií dejín slovenskej literatúry, stavania systémového vzdelania školských detí a mládeže. Emancipácia životného sveta dieťaťa patrí k základným atribútom moderny a aj predkladaný výskum dokazuje, že pozornosť venovaná vývinu detského intelektu v úvahách predstaviteľov štúrovskej generácie, od 40.- 50. rokov 19. storočia, radí slovenské školstvo k moderným emancipačným procesom. Vznášame otázku do diskusie, či bežne používaný pojem „predumelecká literatúra“ obostojí, čiže čo tvorí „predumeleckosť“ rozprávky štúrovskeho obdobia a či je didaktickosť - poučnosť - rozprávky a priori neumelecká. Máme tu pre porovnanie namysli, povedzme rozprávku od J. Čapka O psíčkovi a Mačičke, alebo K. Čapka Dášenska (síce literárnohistoricky z iného obdobia, no o to výraznejšie v súvislosti s otázkou), kde o umeleckosti niet pochýb, aj keď sú to texty didaktické.

Výskum kolegyne Petříkovej je postavený na teóriách našich a zahraničných klasikov teórií interpretácie P. Ricoeurovi a F. Mikovi a i.. Rovnako pozitívne kvitujeme interdisciplinárny prístup a v súvislosti s témou celkom prirodzené prepojenie na filozofiu a psychológiu.

Možno sa v tejto súvislosti pýtať, najmä pri diskurze otázky vývinu sekundárnej literatúry na zapojenie historického kontextu do vlastného výkladu. Máme na mysli konštatovania sociálnych motívov (F. Kráľ, M. Hranko, J. Bodenek..., s. 15) bez evidencie hospodárskej krízy a jej dôsledkov, ako aj prázdnu floskulu o „triednej koncepcii revolučného optimizmu“ u autorov medzivojnového obdobia, a tým „zníženou umeleckou úrovňou“ diel (Kopál, s. 15). Je dávno známa skutočnosť, že empatia s biednymi a sociálne cítenie bolo spoločné všetkým intelektuálom toho obdobia bez ohľadu na politickú a konfesionálnu príslušnosť.

Taktiež bez zbytočnej psychologizácie výrokov by bolo namieste bližšie sa pozrieť na autorské koncepcie, ak ide o kľúčové osobnosti v danej problematike, ako je J. C. Hronský, ktorý ovplyvnil svojou tvorbou pre deti celé generácie na Slovensku, nielen časopisom Slniečko, ale

aj čítankami pre školy od najmenších po maturantov, ilustrované Martinom Benkom, aby zvýšil estetický účinok textov. A aj tvorbou všetkých žánrov pre deti a mládež. Taktiež treba vnímať koncepciu autora, ktorého mnohorozmerné dielo vo vrcholových románoch disponuje motívom smrti rozličných faziet (najmä ženské postavy umierajú neprirodzenou smrťou, čo je v expresionizme skoro pravidlom), ale v rozprávkach pre najmenších sa autor len hrá, prevláda v nich humor ad absurdum, a problémy (hroziaca smrť) sa zmenšujú komikou (Budkáčik a Dubkáčik), alebo v povestiach pre staršie deti problémy relaxujú etické riešenia. Koncepcia autora ušetriť deti, vyplýva z vlastnej skúsenosti šťastného detstva (Tomčíkovci), z presvedčenia, že človek vyrastený v dobrých rodinných vzťahoch je lepšie pripravený na riešenie životných ťažkostí.

Motív smrti, ako hraničnej existenciálnej situácie je v istom zmysle dnes otupený filmami a hrami, ktoré bežne deti pozerajú a hrávajú, kde sa sústavne strieľa a zabíja, zneškodňuje protivník... Akoby detský svetzvykol na násilnú smrť a prestal byť zónou rezistencie voči zlu. Zároveň tento typ otupenia citu voči zabíjaniu- smrti vôbec neznamena jej pochopenie, prijatie, prekonanie redukcie vlastného sveta v nej... Smrť sa tu mechanizuje a stáva sa prirodzenou súčasťou života detí, ako sa to stáva výnimočne v úsekoch dejín, ktoré sú postihnuté vojnami, epidémiami a rôznymi život ohrozujúcimi krízami.

Je to paradoxná situácia, pretože umelecky dobre spracovať motív smrti aj v dielach pre dospelých, nie je vôbec ľahké.

V predkladanej habilitačnej práci treba vyzdvihnúť sústreďenie na text ako východisko analýz, logickú a postupnú štruktúru, bohatý poznámkový aparát a typológiu textov zo svetovej literatúry s motívom smrti a taktiež splnenie výskumných cieľov.

Habilitačnú prácu *Smrť a existenciálne zneistenie v literatúre pre deti a mládež. Výzva pre prekladateľov* autorky PaedDr. Martiny Petríkovej, PhD. **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **prekladateľstvo a tlmočníctvo**.

V Bratislave 16. 8. 2022

prof. PhDr. Mária Bátorová, DrSc.